

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Бр. 10.

Београдъ 5. Марта.

1848.

СРБЉИ У АМЕРИКИ.

Желя добитка, и старанъ за поболшанъ стана свога, повукла е са своју страна Европе доста велико число жителя у Америку. Ови дошавши тамо, и наду своју преко очекивања у благословеној оној земљи испунивши нашавши, остану у поединимъ мѣстима, у којима се срећа наклона предузећу њиовомъ показиваше. Између пришељаца овихъ има и наше браће Србаља Далматинаца, највише Бокеза, расутихъ по главитимъ мѣстима разнихъ онихъ држава. У колико самъ се изъ достовѣрнихъ извѣстия, съ тихъ страна повратившихъ се нашихъ людіи извѣстити могао, число ове наше браће преко двіе хиляде душа износи, и населѣни су по слѣдуюћимъ мѣстима:

У Нев-Орлеану до 300. душа, Вашингтону 100., Балтимору 20., Нев-Јорку 200., Бостону 100., Филадельфи 160., Шарлестону 30., Мобилиу 120., у држави Флориди 200., Тексасу 250., Мексиканској 300., Луизвилу 50., а остали по другимъ поманѣимъ мѣстима, гди по два, гди по три, а гди по десетъ највише расејани. Ваоште сви се они трговиномъ и морепловствомъ забављаю, и сви у богатству, миру и задовољству живе.

Едино што имъ оскудѣва, и кое сви изъ душе и срца желе, есте црква, у којој бы по светомъ закону праотаца своихъ, коме као прави и корени Србљи до последнѣгъ издыханія, и ма на коме краю свѣта, вѣрни остаю, Бога свога славити могли. Што се цркве тиче, ове бы они лако, сва средства на руци имаюћи и блажену законну слободу у пуној мѣри уживаюћи, и на више мѣста подигнути могли, само кадъ бы свештеника свога, одъ православногъ каквогъ

архіереа рукоположена и свидѣтельствомъ достовѣрнымъ снабдѣна, добити могли.

Младићи наши, кои у доста великомъ броју сваке године изъ богословскихъ училишта излазе, и докъ свештеническѣй чинъ и парохійцу какву не добию, тврду корицу хлѣба гристи принуђени есу, требало бы да покушаю срећу своју кодъ прекоморске тамошнѣй наше браће. Време е оно прошло, кадъ су се люди на тако дальный путь, као на смръть спремали: данасъ се у Америку лакше и брже путуе, него ли се прво изъ Грста у Цариградъ; — та видимо да средствомъ добро уређеногъ саобштена съ паропловима за 14. дана изъ Европе у Америку стиже се. Овакѣй путь у пролѣтно или лѣтно време нимало тежакъ нѣ. Зашто се млади наши свештеници угледали не бы на друге народе, сынови коихъ пучину океанску на све стране броче, свѣтъ Христове науке међу дивљакѣ уводе, и съ опасностију живота свога по непроходимима предѣлима Кине, Кокинкине, Кореѣ, превелике и јошъ непознате Оцеаниѣ продиру, слово божіе проповѣдаюћи: — зашто не бы, велимъ, млади Србски наши свештеници получивши чинъ свой, дозвољнѣй и благословъ свога епископа, рѣшили се на истина подугій мало путь, съ увѣренѣмъ, да нѣ тамо очекива любовь новогъ свогъ стада, и накнада добра своју трудова претрпѣлихъ? А паче свега какво душевно задовољство не мора бити за онога, кои бы се првый трудногъ овогъ намѣреня приміо, кадъ му за рукомъ изађе ма у којој одъ споменутихъ држава вѣчноме Богу храмъ подигнути, и међу Србскимъ синовима првый у земљи американској у славенскомъ езику Бога свога прославити? Првый, говоримъ, између србскихъ синова, ерѣ единовѣрна браћа Русси у притяжаніяма своимъ у сѣверной Амери-

www.одавна имаю храмове вѣчномъ Богу подигнуте, у којима правовѣрни жертве свое приносе.

Я знамъ унапредъ, да ће младе наше свештенике у Мацарској грози при помышляю предпріятія овога пробити, еръ су они тако стиснути у маломе својемъ ваображеніи кругу, да осямъ граница свога отачества нигди себи удобногъ станя ни пребываня наћи не могу, и зато, ни помыслити, а камоли на далекой овай путъ одважити се кадри нису. Ово изъ досадашнихъ примѣра наводимъ, еръ готово сви одъ ове наше браће, кои су у Далмацію у лѣпимъ званіяма и съ овима скопчанимъ користма дошли, нису се могли никако на обичае новогъ овогъ отачества навикнути: широкій моремъ увеличаній зрѣнікъ (горизонтъ) не допада се њима као узкій и суморный отачества њіова, те е готово свакой одъ овихъ прву згодну прилику уягмити старао се, да се поврати у отачество свое, изванъ кога њѣму, по усисаной съ материнимъ млекоомъ пословици, живота нема. Али мысао ова, обшта малымъ само духовима, нека далеко буде одъ младихъ далматинскихъ нашихъ сынова — за Сербіянце ништа не говоримъ, еръ су ови за сада у маломе брою и за потребе отачества њіова — Далматинци дакле нека знаду, да е пространъ њива небеснога оца, и да свакой прилѣжанъ дѣлатель ако на едномъ краю нѣ посла себа наћи не може, може на другоме. Далматински дакле млади свештеници, а особито Бокези, при мору и на мору рођени, и страшливости стихіе ове изъ дѣтинства презирати навикнути, нека се на путъ овай одваже, себе съ чиномъ свештеническимъ и за извршенъ овога потребнымъ снабдѣду, пакъ нека похите у наручя њи жельно изгледаюће преко-оцеанске тамошнѣ браће. Ако не одма изъ почетка, кашнѣ мало достойна ће награда трудъ њіовъ увѣчати.

У Шибенику на Божићъ 1847.

С. Поповићъ.

ПУТОВАЊЕ

изъ Београда у Италију (аустрійску) прошлогъ 1847. лѣта.

(Продуженъ.)

Цркве знаменитѣ у Милану есу:

1.) Катедрална, почета да се зида г. 1385. подъ владалцемъ Юваномъ Галеазомъ Висконтиемъ. Говори се, да е некой Нѣмаць, Енрикъ

Алелъ одъ Гамунда, архитектъ быо; алъ су после многи архитекти на њой радили. Начинъ заданя е готичкій, изузимаюћи фасадъ, кои е по начину грчкомъ одъ *Пелегерине* започеть. Црква ова јошъ ніе сасвимъ довршена, него се прави и довршуе единако. Има 5. врата на фасади и на толико е одсѣка црква изнутра редовима стубова, кои 54. има, раздѣљна. Осимъ многи статуа и икона знаменити су у њой споменици: саркофагъ Ювана Якова Медича; саркофаги: Ювана Вискоцтія, архиепископа Арчимболдія и кардинала Марина Карачіула; еданъ образъ представляюћій, како се мудраци Исусу кланяю; рисованъ образа овогъ приписую Рафаилу. Црква е ова една одъ највећи на свѣту; еръ у њо стати могу 26.000. душа.

2.) Црква св. Амвросія, најстарія у Милану, подигнута 387. год. У овой е саранѣнъ св. Амвросіе, бывшій епископъ миланскій, великій архіерей и учитель црквеный. У овой цркви чуваю се св. остатци и сестре поменутогъ святиеля св. Марцелине. Вестибулъ цркве има врло стары надписа надгробны, еданъ одъ год. 800. после Христа. Иконе у овой цркви су знаменитѣ: Богородица одъ *Гауденција Ферарія* и св. Амвросіе, надъ коимъ се свршуе тайна *елеосвещеня*, одъ *Пичетія*. У цркви овой, коя е была катедрална св. Амвросія, крунисани су были више њи кралѣва италянски.

3.) Црква св. Маріе (Santa Maria della gratie), подигнута 1463. Кодъ цркве бывшій наместиръ преобращенъ е у касарну. У трапезаріи бывшегъ наместира налази се на зиду измалана тайна вечера одъ славногъ умѣтника *Леонарда да Винчи*.

4.) Црква санто назоро гранде. Овдѣ се налазе г. 1518. подигнути споменици породице Маринала Триунче; еданъ одъ овы споменика има слѣдујоћій смѣшанъ надписъ:

„Jo. Jacobus Magnus Trioultius Antonii filius Qui nunquam quievit, quiescit. Pace.“

(Юванъ Яковъ великій Триулче, сынъ Антоніевъ, кои нигда мировао ніе, мируе. Пути.)

5.) Црква св. Маріе (della passione).

6.) Св. Стефана (великогъ) У овой цркви е убіенъ Галензо Марія Висконти г. 1476.

7.) Св. Ювана (s. Giovanni in concha).

8.) Св. Себастіана. Сада се зида црква врло лѣпа посвећена св. Карлу Боромеу.

(Далѣ слѣдуе.)

ОБЗОРЪ КНИЖЕВНЫЙ.

Опомена г. Учреднику¹⁾

Одъ лани, како се г. Милошъ Поповић нешто побркао самномъ у Подунавки, онъ стои све еднако као наостреченъ²⁾ кокошь,³⁾ прежући⁴⁾ сваку стоду која бы му дала повода да зајориши на мене. Тако и у листу г. Подунавке онъ не мого срѣцу одолѣти да подъ онај чланакъ „Нѣколико рѣчиъ Просвѣтнимъ Новинама“ не метне едну примѣтбу, у којој каже да међу изразима Далматинскимъ, а особито Дубровачкимъ, одъ мене употрѣблянимъ, има и много кои се у Приморію нити говоре нити пишу, него су единствено мой ков; као: смрдеће месо — неку, некому —⁵⁾ свући изъ хальина, — пуштавати. — Вѣсть крутости — смрзне се одъ страха и пр.⁶⁾ Г. Поповић не ни Далматинаць, ни Дубровчанинъ, нити е кадгодъ у Приморію быо; пакъ при свему тому онъ хоће да Далматинске и Дубровачке изражае научи мене, кои самъ се у Дубровнику родію, и 20. годниа тамо проживіо!⁷⁾ чудна посла! Да г. Поповић не у станио мудровати о Србскому приморскому нарѣчію, то ће онъ самъ увидѣти када му я очито докажемъ да они исти изражаи, за кое онъ вели да се тамо ни говоре ни пишу, управо и говоре се и пишу се.

Дубровчани кажу и *пуштати* и *пуштити* и *пуштавати*; пакъ и *пуштавати*, *пуштавати*, *пуштава*; ⁸⁾ а да бы се г. Учр. увѣрио да тако и пишу, нека изволи завирити у Рѣчникъ Іоакима Стулиа Дубровчанина, печатаный у Дубровнику 1806-е године, на страни 234 другога раздѣлка. (⁹⁾ — Да се у Приморію и каже и пише „свући се изъ хальина“ ⁹⁾ исто као и „свући хальине“ то же г. Учр. наѣи у истому Рѣчнику и раздѣлку, на страни 421, одакле, за болъ увѣреніе читателя, изводимъ и слѣдѣиъ изражаи едного Дубровачкаго писателя: „да се я игда већ не будемъ *свући изъ хальина* безгрѣшности“. — Незнамъ по чему не добро Србски речено *смрдеће месо*“ ¹⁰⁾ Гундулић е реко „смрдеіемъ“ ¹¹⁾ пѣнамъ хриа“ Све што смрадомъ паха, ¹²⁾ све смрди, то естъ, смрдеће е, а г. Учр. дозволитѣ ми, мислимъ, да се месо може усмрдити. — *Крутость* — ¹³⁾ да како, рѣчь е Дубровачка и простонародна, као и *немилость*: виђи Рѣчнице Долабеле и Стулиа; а *свирѣство*, која мислимъ да е повварено изведена изъ рѣчи *звѣрство*, непозната е већою половици ¹⁴⁾ србски' племена'. Дубровчани кои читаю Подунавку насміяће се г. Учреднику на оној примѣтби нѣговој, да се у нихъ не

каже „*смрзнути се одъ страха*“ ¹⁵⁾ насміяће се, рекохъ, ерѣ се у нихъ никако другачіе и не каже, ка да е о великому страху рѣчь. У кнѣигама пакъ, окромъ овога израза, пише се и *трипти*, *трести се*, *дрхтати*, *предати* ¹⁶⁾ *одъ страха*. — Кою ми погрѣшку налази г. Учр. у рѣчима *неку*, *некому*? ¹⁷⁾ да ли ту што не самъ написао нѣку нѣкому? али у насъ пише се безъ разлике и некій и нѣкій; а и у самога нѣга, на страни 40 Државны Новина' видимъ *некій*, и свудъ *неколико*. Или што е у мене погрѣшно, у нѣга е правилно?

Почемъ е овако ясно доказана г. Поповићу нѣгова заблуда, ¹⁸⁾ я се надамъ да ће онъ у будуће быти опазливъ у изрицаню свои' пресуда' о езьку, и да ће баръ у книжевности затезати нѣке страсти ¹⁹⁾ кои су га до сада наводиле на такво прама мени поступаніе какво ни човѣку моралному, ни достойному Журналисти не пристои.

На оно пакъ што е реко, да я себи новъ езькъ кроимъ, одговарамъ му, да осимъ неколко рѣчиъ изъ нужде ²⁰⁾ скованы, и неколко други' изъ старо-славенске форме у просто-србску преливены, и осимъ начела корѣнности коега се што више могу држимъ, я ништа одъ себе не измишлявамъ, него само међу изражае обичне Србима над-дунавскимъ и над-савскимъ ²¹⁾ упледемъ по гдѣковъ узете одъ Срба' Поддунавски' и под-савски', ²²⁾ а особито приморски'. Да ово не другачіе, готовъ самъ свакому и свагда доказати. Аво пакъ међу реченимъ изразима и таковы буде кои не су природни нашему езьку, они се немаю мени приписати ²³⁾ као собствене погрѣшке (почемъ собственость моя не су); него и критика има означити као погрѣшке примѣтнаго поднарѣчя. Али таковој критики іошть не сасвимъ време; други ю послови мораю найпре предѣцати и набавити іој градива. Само почемъ благо обѣнароднога езька буде сво одкривено, и са свою страна Србске браће буде само быће време и редъ да критика узме водити драго каменѣ изъ глѣба, и углађавати га, и у злато свеживати. ²⁴⁾ Нити же се такве критике латити млади или невѣшти писатели, него зрели люди, кои су провели већій дѣлъ свога вѣка езькъ учећи. За люде пакъ као што смо я, Милошъ и други, сада е то само да ту лѣпу эпоху у колико свакій може приправлямо; а приправитѣмо ю не грдећи се, и захтѣваюћи неправедно одъ други' ону извртность у писавю кою нити сами имамо, нити вѣон ²⁵⁾ одъ оновремены писателя' имати подпуно може; него учећи дубоко и свестранно сва поднарѣчя Србска, а за тимъ и нарѣчя друге славянске намъ браће. Я већ то радимъ; а судећи по овогодншнимъ новинама реко бы да е почео радити и

(*) Ово е найпространіи †) Рѣчникъ што имамо на нашемъ езьку, и садржи обилнога градива за величанствену графу, која же се временомъ србскому езьку подни.

†) Ал' не найсавшеніи, но пунъ, препунъ недостатка, онакій и. пр. као нашъ Курбековъ.

самъ г Учредникъ ²⁶⁾ за кое га я не притворно но искрено поздравляемъ на полю напредка, враћаюћи му за погрду хвалу. ²⁷⁾

Матія Банъ.

1) Овомъ не опомешомъ, по управо филипикомъ ишао в г. Банъ, да опровергне мою малу примѣтбу у бр. 6. Подунавке о. г. о иѣговомъ начну писаня. Но како в у томъ слабо услѣо, видѣе сва иѣ, кон га пажљиво прочита. И занста ничимъ болѣ нив могао потврдити моя рѣчи, т. е. да не зна србски, него овомъ обраномъ својомъ. И зато не бы требало на ово ништа ни да одговарамъ; ал' будући в онъ смысао мой рѣчи изврнуо: то љу му гдѣшто примѣтити, ал' притомъ увѣравамъ га, да ни на што више одговарати нећу, штогодъ онъ — г. Банъ — одъ сада буде противъ мене писао. *Odi — et arceo!*

2) Мы кажемо: наострешевъ.

3) „Кокоть“ у Срба значи какотанѣ пѣтлово, а не пѣтла самога. Какавъ в дакле овдѣ смысао?

4) Люди „прежу“ конѣ, а „згоду“ нико до г. Бана.

5) Овы рѣчи у мојой примѣтби нема; но я самъ тамо додао „некога или неку“ да се болѣ разуму рѣчи г. Бана, а те су: да в вѣсть крутости некога одъ страха сираза. Овако в стоило у рукопису прве кнѣге Воспитателя Женскогъ на листу 9. стр. 1. А ко в то г. Бану поправіо, не требамо да намъ каже.

6) А куда се деде „сынъ посађеш на кукавный конь“? и „дѣйствовать надъ духомъ“?

7) По овимъ истимъ основима могао бы я г. Бану казати, да онъ не зна французскѣ, ерѣ нив быо у Француской! Ово в за мене сада нова философія; ерѣ занста нисамъ знао, да човекъ, ако ѣ кон языкъ ил' нарѣчїе каково да зна, мора у ономъ предѣлу быти, гдѣ се оно говори. „Чудна посла!“ А да самъ я право рекао, да се онако у Далмаци и Дубровнику не говори, како г. Банъ пише, то намъ свѣдочи „Магазинъ“ г. Николаевича и дописъ у 14 бр. новина наши изъ Шибеника, а и у истой данашней Подунаци чланакъ: „Србынъ у Америкѣ“, па и сама ядна „Зора Далматинска.“ Ови люди живе у Далмаци: па разликуе л' се у чему, в у koliko, нѣиовъ говоръ одъ нашега?

8) Ово све говоре и пишу они, кон су се у италянскимъ школама учили, в свойства италянскаго языка себи присвоили, а народнога языка ил' нису познавали, ил' су судили, што в у италянскомъ языку добро, да то валя и за србскїй, па тако оваѣ на италянскїй кадупъ дотериваюћи, искварили га, као н. пр. Штули и Долабелла у свимъ рѣчицима.

9) То су италяннизма, противни духу и свойству србскаго языка. —

10) Зато, што Срби важу: смрдљиво месо.

11) *Roētis omnia licent.*

12) Ова рѣчь не знамъ шта в.

13) „Крутости“ я нисамъ тамо навео за погрѣшну рѣчь, ако и нив найболя. „Кругъ, круто, укрутити се,“ познато в шта у Срба значи: и тешко да се одтуда може згодна рѣчь извести за нечовечность, лютина, жестокость, бѣснвило, а и свирѣпость, ако се г. Бану в не допада ова последня рѣчь. „Крутости“ я самъ тамо навео само у саюзу са „вѣсть.“

14) „Половина“ вѣтъ предполагаже два равна дѣла, и зато не може быти вѣче ни манѣ половине, како в половина. И ово дакле нив србски.

15) И мы (т. е. кнѣжевници, ал' не народъ србскїй) кажемо „срзнути се одъ страха,“ ал' нико не каже, да в кон „вѣсть сираза кога одъ страха.“ Овдѣ ѣ се Дубровчани занста насміати г. Бану, а я му се дивимъ, како може свое рѣчи извртати.

16) Мы кажемо „преззати.“

17) Никакау. В. напредъ прим. 5.

18) Занста в г. Банъ у „заблуди,“ што не знаюћи языка србскаго хоѣе силомъ да буде списатель србскїй; и я се надамъ, да ѣ онъ еданпутъ вѣтъ изъ те заблуде свое изићи и оканити се списательства србскаго.

19) Овдѣ одъ новъ стране „страсти“ ништа не раде, но само чиста любовь къ роду моме. Мени в тешко, и као Србину жао, што се на несрећу башъ кодъ насъ обистинявао рѣчи Хорациеве: *Scribimus indocti, doctique poemata passim.* И звани и не звани хоѣе списатели да постану, а неѣе ни только да се потруде, да свой матерній языкъ науче, па да писати могу. А да и г. Банъ међу ове спада, то намъ показую сва садашня нѣгова дѣла, садашня реко, ерѣ што в пре писао по новинама нашимъ, понайвише в добро было. Па и то в гордїевъ чворъ: како да г. Банъ болѣ србски писа пре, него што в почео кнѣге издавати? „Чудна посла!“ Но шатъ се наѣе кадгодъ кон Александеръ, да тай чворъ раскине. Па ѣ се и онда видити моральность г. Бана.

20) Изъ кавѣ „нужде“? Заръ ни приповѣдке писати не можемо, а да нове рѣчи не куємо? То в зло, те како зло, ако в истана: ал' я не вѣруемъ!

21) Ово ѣ быти вальда воздушни, ерѣ што в надъ Дунавомъ и надъ Савомъ, то в у воздуху. Съ нами Богъ! — Англея ѣ за ово „пронашашѣ“ особито благодарни быти г. Бану, ерѣ садъ неѣе морати чакъ у мѣсець нѣи, да нове люде траже. Ето иѣи иѣ г. Банъ пронаѣе ближе, у воздуху! Ал' мы те неѣемо да признамо за Србе; на часть иѣ свакоме!

22) Какви ли ѣе сада ово быти воденици? Заръ има людіи в подъ Дунавомъ и Савомъ, т. е. подъ водомъ? За то Колумбусъ нив знао, ерѣ иначе не бы морао по далекомъ мору пловити, докъ в у новомъ свѣту нове люде нашао: Дунавъ и Сава му в ближе была. Ал' и ово в сада нова наука природе, за кою ѣе ученїй свѣтъ морати г. Бану особито обвезанъ остати. Но мы нишото неѣемо ни ове изподъ воде люде да признамо за Србе. Да насъ Богъ сачува! То су нечастиви!

23) А коме? — И како г. Банъ одъ дубровачки списателя узе башъ оно, што в зло и неваляло? Има тамо и драгогъ каменя, само га очистити треба одъ свега, што в Србину несвойствево и одъ туђина присвоено.

24) „Свезивати“ шта ѣе рећи не знамъ; „свезивати“ знамъ шта в, ал' „драго каменъ у злато свезивати“: ако нив онивати, нема смысла.

25) Г. Банъ првїй, ерѣ се лаѣа посла, за кон нив дорастао, вако самъ исповѣда. Зато му прїятельски савѣтуемъ, нека сѣди съ миромъ.

26) Яя какођу! — И у г. Бану не тражняи учителя за србскїй языкъ.

27) Задржите за себе.

У.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Кнѣгопечатни у Београду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА